

JOHANNA VALKAMA
TERVAHOVI

ILKKALAN SUSANNA III

HELSINGISSÄ KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

© Johanna Valkama ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

Kirjailijaliitto on tukenut tämän kirjan kirjoitustyötä.

ISBN 978-951-1-46071-8

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

Ritvalle, Hilkalle ja Saaralle
– naisille, jotka olisivat pärjänneet hyvin myös 1600-luvulla

kaikille unissakävelijöille

*Ihmisoppia saarnaavat ne, jotka sanovat, että heti kun
raha kilahtaa kirstuun, sielu vapautuu kiirastulesta.*

*On varmaa, että kun raha kilahtaa kirstuun, voitonhimo ja
ahneus voivat kasvaa, mutta kirkon esirukousten vaikutus on
yksin Jumalan huomassa.*

Martti Lutherin 27. ja 28. teesi

Henkilöt

Susanna Katariina Weck, *Ilkkalan Susanna*, saksalais-suomalainen porvari Tukholmassa, lyypekkiläisen hansakauppiaan tytär ja nuijapäällikkö Jaakko Ilkan leski

Hans Nikolainpoika, *Saarijärven Hannes*, Weckin kauppahuoneen osakas ja suomalainen porvari

Polsun Pirita, suomalainen käsityöläinen ja porvari Hans Nikolainpojan vaimo

Josef Jaakonpoika Ilkka, *Jooseppi Ilkka*, Katariinan ja Jaakko Ilkan keskimäinen poika, Turun kaupunginkirjuri, kämnerinnotaari ja Uudenkaupungin pormestari (1646)

Petronella Joosefintytär, *Nilla Seppintytär*, Mikki Ilkan toinen vaimo ja Ilkkalan emäntä

Söfring ”Juutti” Hansson, uponneen Wasa-laivan kapteeni, tanskalaissyntyinen merikapteeni

Agapetus Benktinpoika, Tre Kronor -majatalon juomanlaskija, Henrik Danitzin ”Luntenkrögerin” työntekijä

Johan Van Swindern, *Hans von Schwindern*, alankomaalainen porvari ja tervakompanian perustaja, joka sai kuninkaallisen etuoikeuskirjeen tervan ja pien valmistamiseen

Susanna Van Der Hagen, Johan Van Swindernin puoliso ja Göteborgin raatimiehen tytär

Johan Westerman (Lilliecrantz), kaupunginsihteeri Tukholmassa, tervakomppanian johtaja

Magnus Gabriel De la Gardie, Kuningatar Kristiinan suosikki, ruotsalainen kreivi

Nicolas Vallari, *Nicolas de Valéry*, ranskalainen hovimaalari ja entinen munkki

Erik Paulinpoika Ketterä, *Ericus Pauli Ketarenius*, Tukholman suomalaisen seurakunnan kappalainen

Margareta Kasperintytär Eichman, Erik Paulinpoika Ketterän vaimo ja turkulaisen porvarin tytär

Sara Larsdotter, aatelisrouva, Kuningatar Kristiinan entinen kamarineito ja kamariherra Nils Nilssonin (*Stiernflychtin*), uudelleen rakennetun Kullatun Leijonan majatalon omistajan, vaimo

Emerentia Melchiorintytär, hovineito, porvari Melchior Bökmanin tytär

Mårten Rosenstierna, Kaarle Kustaan palatsikreivi, Tukholman edesmenneen kauppakomppanian johtajan poika

Axel Oxenstierna, kreivi ja valtakunnankansleri, kuningattaren holhooja ja neuvonantaja

Kristiina, Ruotsin nuori kuningatar, Kustaa II Aadolfin ja hänen saksalaisen puolisonsa Brandenburgin Maria Eleonooran tytär

Lennart Torstensson, Ruotsin armeijan kenraali, marsalkka ja hakkapeliittojen menestyksekkäs ylikomentaja 30-vuotisessa sodassa

Johannes Matthiae Gothus, hovipastori, piispa, kuningatar Kristiinan opettaja ja Tukkiholmin lastenkodin perustaja

Andries Winius, hollantilainen porvari Moskovon hovissa

Paikkoja ja osoitteita Tukholmassa

Kellari Uusi Sininen Kotka (*Blå Örn*) Järntorgetin ja Järntorgsgatanin kulmassa

Kellari Tre Kronor, Österlånggatanin ja Norra Bankogrändin kulmassa lähellä Slussenia

Majatalo Uusi Kullattu Leijona (*Förgyllda Lejonet*), Tyska Brinkenin ja Skomakargatanin kulmassa

Prologi

Tukkiholmin kaupunki

Anno Domini 1643, tammikuun 13.

Hämärä huone huokui keskitalven kylmyyttä. Tunsin vedon yhä niskassani siitä huolimatta, että edessäni loimotti ritisevä valkea. Olin asetellut itseni pajupuista punottuun tuoliin paksun villaisen rekiryijyn kanssa ja siinä oli kestänyt hyvä tovi. Villaiset alushameeni ja lampaankarvasaapikkaani riittivät hädin tuskin lämmittämään vartaloani. Olin käynyt kaitaluiseksi ja heikoksi.

Miksi olinkaan kieltäytynyt jäämästä Södermalmille koko tammikuuksi? Vasta hetki sitten Hanneksen ja Piritan kymmenpäinen lapsikattras oli ollut ajaa minut hulluksi, mutta tunsin jo katumuksen nakertavan mieltäni. Hiljaisuudesta oli vaikea nauttia yksin ja kylmissään. Pidin Hanneksen ja Piritan lämpimästä elämästä, mutta muutamassa viikossa olin uupunut ahtauteen. Sitten olin kiittänyt hoivasta, tilannut Lasselta kiesikkydin ja vannonut pärjääväni omillani Siltojen välisessä kaupungissa.

Olinko ajautunut ylpeyksissäni ojasta allikkoon?

– Mitä Kristuksen nimeen? Ei ole rikkautta eikä rakkautta... mutta voisi olla mukavuutta sentään...

Jupisin itsekseni ja yritin asetella paksun villamekkoni helmoja tiiviimmin, ettei lattian viileys pääsisi hohkaamaan kylmää jalkoihini.

Kaupunkitaloni hiljaisuus tuntui yhtäkkiä liian jyrkältä vastakohtalta lapsikatraan täyttämään taloon. Korvissani soi yhä koiran haukku ja lapsen nauru.

Talven pimeät illat venyivät yhdeksi ja samaksi hetkeksi, tuntuivat pitkältä vaellukselta. Haaveilin ajatuksissani yksin. Vuodenkierrot sotkeutuivat toisiinsa, muuttuivat sekavaksi vyyhdiksi. Milloin olinkaan astunut sivuun ja etäntynyt porvarillisesta touhukkaasta elämästäni? Oliko siitä jo puolikas vai peräti kokonainen vuosikymmen?

Olin vaihtanut jatkuvan huolen toimettomuuteen, mutta helpotuksen sijaan tunsin, että elämäni soljui eteenpäin liiankin tasaisena. Oliko odotettavissa enää muuta kuin etenevää vanhuutta, kolotusta ja lopulta viimeinen kuumetauti? En pelännyt loppua mutta lopullisuutta kylläkin. Olin vanha porvarileski ja kaltaisiani oli Ruotsin valtakunnassa kolme jokaista elämänojanoista nuorukaista kohti. Asiat, jotka kerran olivat ajaneet minua eteenpäin, olivat rauenneet omia aikojaan. Poikani olivat kasvaneet aikuisiksi ja huolehtivat nyt itse itsestään. He eivät olleet kaatuneet kruunun sodissa tai kapinoidessa kuten isänsä. Jaakko Ilkka oli ollut kohdatessamme jo leskimies mutta kiivas oikeuksistaan. En ihmetellyt, että poikamme Jooseppi oli päättänyt Turkuun kämnerinnotaariksi, mutta se oli sentään turvallisempi valinta kuin kapinajohtajan epäkiitollinen virka.

Mutta jos jotain kaipasin, niin heidän elonsa seuraamista. Tunsin syvää kaipautta katsella vierestä ja myötäelää nuoruuden rohkeaa hehkua.

Oveen koputettiin, ja nostin katseeni säikähtyneenä.

Kuka kulki pakkasessa yösyönnä? Luulinko jo toiveissani pakkasen narinaa ja pauketta vieraaksi, olihan liian myöhäistä jo vieraisille?

Itsekin olin jo lusikoinut suuhuni ehtoopuuroa ja vetänyt paksut verhot akkunoiden eteen. Inkeri ja Liisa, vanhimmat tyttäret Piritan ja Hanneksen katraasta, saapuisivat vasta huomenissa valoisalla. He huolehtisivat yöllä tupruttaneen lumen luonnista.

Kun koputus toistui entistä määrätietoisempana, minun oli uskottava se todeksi.

Pelästyin omaa ääntäni, kun huudahdin ovensuun pimeään:

– Tulossa ollaan! Odottakaa sentään, että nostan vanhat luuni.

Työnsin raskaan rekiryijyn pahoillani sivuun ja kampesin itseni ylös. Kuka kumma etsi minua tänä perjantaiehtoonä? Ei kai suinkaan naapurissa ollut hätätilanne? Oli paljon vaikeampi uskoa hyvää.

Kun kiiruhdin kapean salin poikki, tunsin sydämessäni syyttävän hauraan ja lepattavan toivonliekin. Lähestulkoon vuosikymmen sitten olin avannut edellisen kerran oveni illan hämärissä. Silloin vastassani olivat olleet kauan kaivatut, tutut kasvot, ja niiden näkeminen oli saanut minut pyörreksiin. Muistin yhä elävästi, kuinka Söfring Hansson, entinen kruunun sotailuvaston kapteeni ja nykyinen kauppakomppanian suojelija, oli nojannut voipuneena ovenkamanaan. Hän oli katsonut minua tummilla silmillään lähes epätoivoisesti. Enkä minä ollut ajanut häntä pois vaan olin pyytänyt sisään.

Kävelin epäröiden ja samalla hieroin kananlihalle nousseita käsivarsiani. Vaikka puristin käteni sisukkaasti nyrkkiin ja avasin ne jälleen, jännitys ei helpottanut. Oliko muistojeni kaivatun kapteenin musta tukka saanut jo hopean sävyn? Meri-ilma oli tehnyt miehestä sitkeän jo ensipurjehduksella. Tuskinpa hän ehti murehtia maallisista asioista, kuten terveydestään. Mikäli

tuo nyt oli edes enää hengissä. Itämerellä purjehti tanskalaisia kaappareita – tai niin ainakin huhuttiin. Uuden maailman meriä en edes uskaltanut ajatella.

Vaikka olin uskonut tukahduttaneeni kaipauksen, huomaisin kipinöiden yhä hehkuvan. Toivo ja rakkauden kaipuu se kyti minunkin tomumajassani – todeksi kai oli uskottava, ettei sitä päässyt iän myötä karkuun. Vanhuuden myytti oli murtuva jokaiselle, joka ylittäisi puolen elämän portin. Samana sitä pysyi, mutta oppi pitämään arvokkuutensa ja peittämään aatteensa.

Vaan jospa kaivattuni palaisi meriltä sairaana? Pelottava ajatus oli toisinaan vainonnut yöuntani ja palasi jälleen kerran riefsakseni. Sydämeni alkoi hakata kiivaammin. Haaveilinko turhaan ja vielä vanhoilla päivilläni miehestä, joka oli mennyt manan majoille edeltä? Ehkäpä sydämeni varastanut kapteeni oli laskettu jo aikaa sitten hyisen haudan lepoon jossakin jäisellä Pohjanmerellä. Ellei sitten joku tuonut viestiä Hanssonin menehtymisestä juuri nyt?

Sydämeni poukkoili ja huomasin pelkääväni yhtä sun toista, mielettömänä.

Kukaan ei tiennyt, mitä välillämme oli aikaa sitten sattunut. Kaupungin silmät ja korvat vahtivat nykyisin meitä nuorempia, sillä ketään ei kiinnostanut vanhan lesken elämä – saati vanhentuneen juuttikapteenin retket tai epäonni. Halusin säilyttää salaisuutemme.

Oven puinen kädensija tuntui viileältä. Levottomuus valtasi minut kaikesta huolimatta ennen kuin avasin salvan. Entäpä jos Hansson oli sittenkin ovella... mutta katsoisi minuun ja kääntyisi pois?

Olin jo vanha nainen. Ihoni oli pitänyt pehmeytensä ja otsalani ja silmäkulmissani tanssivat kutsumattomat rypyt. Vaikka kasvoni olivat yhä sydämenmuotoiset, kerran tummana loistanut tukkani oli muuttunut hopeanharmaaksi ja sulokas suuni menettänyt heleän punansa. Ellen lisännyt sitä purkista huu-

lilleni ja taputellut kallista ainetta varovasti sormenpäällä, ohikulkija saattaisi uskoa minut kalvakaksi ruotsalaisleskeksi. Todellisuudessa minä olin syntyjäni kuitenkin varsin tumma, Lyypekin venetolainen hansakauppiaan tytär. Mutta nyt kauheus, josta olin kerran tuntenut ylpeyttä, oli vaihtunut kiveksi sydämelläni. Entä, jos kaipuuni kohde tahtoi muistaa minut yhä nuorena? Ja pysyi poissa sen tähden?

Käänsin salvan auki ja toivoin, että olin väärässä. Kenties Hansson kaipasi minussa sukulaissielua ja näki minussa kodin, johon palata. Kun oli nähnyt paljon elämää, osasi arvostaa tosi ystävää.

Sinertävässä tammikuun pimeydessä seisoikin kuitenkin pari-valjakko, jota en tunnistanut. Pettymys valahti lävitseni, ja sitten helpotuskin. Ainakaan ovella ei ollut suruviestin tuoja.

Selkäni takaa kajastava valo osui ensin naiseen. Hän seisoikin paksussa talvipaltonsa ja piteli turkispuuhkaa käsiensä lämpönä. Hänen rinnallaan seisoikin valkoposkinen, vakava poika. Kaksikko ei ollut heti tuttu muttei myöskään uhaksi. Kaupunki oli kasvanut ja muuttunut pikkuhiljaa mielessäni pelottavammaksi.

Katsoin pitkänhuiskeaa, kaitaluista poikaa tarkemmin ja sanoin:

– Siunatkoon, lapsihan on aivan kylmettynyt. Käykää heti peremmälle!

Väistyin edestä ja ohjasin tulijat sisälle taloon. He eivät epäroineet vaan ravistivat lumihiihtaleet olkapäiltään ja sukelsivat sisään tulisijani kutsuvan lämpöön.

Vedin oven kiinni ja olin yhä kummissani. Mustaan turkkiin ja paksuun villahameeseen sonnustautunut nainen kääntyi minua kohti.

– Olipa hyvä, että löysimme perille! Tunnistaako Susanna Katariina? Minä olen Nilla Seppintytär ja tässä on Samuel Josefinpoika. Saimme satamasta ohjeet tänne, mutta epäroin ovella punaisen talon värin tähden, kunnes rohkenin koputtaa.

Naisen poskipäät punottivat kylmästä. Olin maalauttanut kaupunkitaloni muutama kesä takaperin vihreästä jalokiven-punaiseksi. Se oli johtanut muitakin harhaan. Tärkeintä oli silti, että talo oli nyt näkyvästi vaihtanut omistajaa: olihan se suurin saavutus kauppiaanurallani. Eräänä päivänä kuja nimettiin vielä uudelleen, se ei enää olisi enää Blasius Dundin kuja vaan Katariina Weckin kuja, ja silloin lepäisin haudassani tyytyväisenä.

Siristin silmiä hämärässä ja yritin nähdä paremmin. Astelin valkean puolelle, jotta varjot katosivat naisen kasvoilta. Olin kuullut hänen sanansa, sillä korvissani ei ollut vielä mitään vikaa. Tai niin olin kuvitellut.

– Petronella Joosepintytär, täällä Tukkiholmissa?

Ajatus tuntui mahdottomalta, olihan Ahvenanmeri umpijäissä. Talvet olivat vuosi vuodelta vain kylmentyneet ja laivat välttelivät ankaria syysmyrskyjä. Miten miniäni olisi voinut matkata Tukkiholmiin sydäntalvella?

Puhelias Nilla ei antanut epäilysteni hetkauttaa. Hän asetteli kostean palttoonsa naukaan ja pyyhkäisi sulaneet lumihiutalet kasvoiltaan.

– Kyllä, sama Petronella Kyrönmaalta, Ilmolasta. Me saavuimme vasta ja teimme matkan rekikyödillä Turusta lähteneen joukon mukana. Läheltä piti kerran jos toisenkin, ettei ajurimme törmännyt ahtojäävalliin tai eksynyt reitiltä. Olen otettu, että muistatte yhä kasvoni!

Nilla otti turkislakin päästään ja sipaisi nutturaltaan karanneet taipuisat vaaleanharmaat hiukset korvansa taakse. Näin nyt paremmin, ja hetken hän muistutti minua itseäni jollakin tavalla vaikka olikin varreltaan aavistuksen lyhyempi ja pyöreämpi.

Ravistin päätäni epäuskoisena.

– Uskottava se kai on, kun omin silmin näkee. Mutta miten saatoit uskaltautua sellaiseen matkaan? Miksi te olette täällä... Onko Ilmolassa kaikki hyvin?

Uusi huolenaihe alkoi puristaa rintaani ja sai sydämeni taas lepattamaan.

Nilla laski turkislakkinsakin naulaan ja ryhtyi riisumaan kohmeisia päällyssaappaitaan. Hänen huojentunut ilmeensä muuttui väsyneeksi.

– Hyvin on ja ei. Olen pahoillani, kun törmään tupaasi näin kutsumatta, mutta matka oli tehtävä. En tahdo arvaamattomille merille. Kannan näet suru-uutista, jonka jaan raskain mielin.

Katsahdin häntä säikähtyneenä, jolloin Nilla kääntyi pojan puoleen ja sanoi:

– Juokse sinä, Samuel, ja nouda matka-arkkumme majatalolta. Pyydä heiltä kelkka lainaksi tai vedä arkku perässäsi. Kyllä sinä pärjääät nuoremmaksesi, kun matka ei ole pitkä.

Kalpea poika nyökkäsi ja kiskoi turkiskintaat takaisin käsiinsä. Ehdin tuskin erottaa hänestä muuta kuin vaaleat hiuskiharat poskella, mutta arvelin poikaa pituuden puolesta vähintäänkin kolmetoistakesäiseksi.

Kun Samuel tottelevaisesti katosi ovesta takaisin kylmään ja lumiseen iltaan, toivoin todella, että hän selviäsi pian takaisin. Tukkiholmi ei ollut turvallinen paikka pimeän tullen. Toisaalta talven viima ajoi pahimmat riitapukaritkin suojaan, eikä tilanne ei ollut yhtä arvaamaton kuin kesällä. Silloin sotapojat kerääntyivät satamaan haastamaan riitaa ulkolaisten laivapoikien kanssa.

Käännyin takaisin Nillan puoleen ja puristin kättä sydäntäni vasten. Mitä pahaa sainkaan pelätä? Ei kai suinkaan Ilkkala ollut palanut maan tasalle...

Nilla ei kuitenkaan näyttänyt niin järkyttyneeltä. Hänen surumieliset silmänsä hehkuivat yhä järjen valoa ja käytännön asiain viileyttä, vaikka jotakin pahaa oli tulossa. Ohjasin hänet peremmälle valkean ääreen ja sanoin:

– Ikävä kyllä minulla ei ole tarjota tähän hätään kuin lämmintä mehua ja puuroa, jos sinulla ja pojalla on nälkä. Jätin padan hiilloksen viereen odottamaan aamua.

Vieraani katsoi kolmijalkaan ja nyökkäsi.

– Lämmin mehu kelpaa hyvin ja poika ottaa puurotilkan kunnan palaa. Anna kun otan itse, niin voit istua lepuuttamaan jalkojasi. Toivoakseni voit hyvin itse? Ei ole tarkoitukseni olla passattavana.

Vaikka jalkani kestivät yhtä hyvin kuin nuorempana, tunsin pelon heikentävän niitä. Istuin varmuudeksi alas.

– Voin hyvin ikääni nähden, mutta tee kuten tahdot. Vaan kerro toki viivyttelämättä, mitä kuuluu Ilmolaan ja Kyrönmaalle? Ei kulu päivää, jotten mieti poikieni ja sukuni vointia.

Nilla nyökkäsi ja istui tukevaan tuoliin vastapäätä minua. Hän tarttui käsiini.

– Katariina hyvä. Siitä on kulunut viisi vuodenkieroa, kun vierailin Mikin kanssa Tukkiholmissa. Silloin hän oli tarmoa täynnä ja osti minulle punaista atlasta... Vaan pian matkamme jälkeen hyvä puolisoni sairastui. Siitä saakka, kun Sipi palasi Saksanmaalta ja Juha pestattiin Vähänkyrön kirkon rakentajaksi, on Sipi isännöinyt taloa.

Peitin kädellä kasvoni, sillä arvasin jo Nillan sanoista, mitä oli tulossa. Sairaus oli väistänyt Saksanmaalla taistelleen nuoren ratsumiehen Sipi Mikinpojan, muttei ollut jättänyt taloa käymättä.

Nilla laski käden olkapäälleni.

– Jäin Sipin kanssa kahden talonpitäjäksi, sillä autuas Mikki pantiin maahan marraskuussa. Sairaus ei laskenut häntä irti hampaistaan, vaikka me kuinka hoidimme. Unessa meni lopulta, raavas mies...

Tunsin menetyksen aiheuttaman aukon ilmestyvän rintaani. Niin oli lähtenyt Mikki Jaakonpoika, lähtenyt Tuonen hiljaiseen tupaan.

Oma poika tai ei, sydäntäni särki tieto siitä, että itseäni nuorempi perheenjäsen oli haudattu. Vaikka toivoin Mikin kumartuvan paraikaa itsensä Kristuksen ja Neitsyt Maarian edessä taivaan porteilla, hän oli astunut esi-isiensä jäljissä – seuranneen

isänsä perässä syvälle pohjalaisen turpeen alle. Mies oli ollut hiljainen, hyvä ja vahva. Ja mennyt liian varhain, kuten isänsäkin.

Kyynelvirta muodostui silmäkulmaani ja laski vuolaasti poskilleni. Annoin tovin surulleni periksi, kunnes pyyhkäisin silmäni ja sanoin:

– Ja kuinka Nilla on täällä ja talo ilman emäntää?

Nilla nojasi eteenpäin ja vilkaisi ovelle.

– Tuon tärkeää sanaa ratsutilallisten pyynnöstä. Kristiina-kuningattaren on palautettava ratsupalvelus Kyrönmaalle ja annettava verovapaus takaisin niille, joille se kuuluu.

Kun rypistin kulmiani mietteissäni, hän jatkoi:

– Isäntien mielestä minä liikenin paremmin kuin riskit miehet, sillä naisen on parempi puhua toiselle naiselle järkeä.

Tahattomasti naurahdin yksioikoiselle väitteelle, mutta muistin samassa, kuinka Ilmolassa ajateltiin.

Äänessäni oli terävä kun sanoin:

– Jos kuvittelet puhuvasi järkeä nuorelle kuningattarelle, olet kovasti erehtynyt. Nuori Kristiina saattaa pukeutua mekkoon, muttei ota sanojasi vastaan, eikä holhoojahallitus liioin. Kruunua kiinnostaa vain kruunun etu.

Mielessäni lisäsin: *Eikä Kristiina siedä edessään valittavia, vanhoja, heikkoja naisia.* Kristiina oli syntymässään jo ehditty julistaa toiveikkaasti pikkuprinssiksi, ennen kuin virhe oli huomattu. Varttuessaan hän oli selvästi päättänyt muuttua täysin mieheksi: hän oli kuningatar, joka ei ollut perinyt äitinsä sulokkuutta, eikä nuori kruunupää tahtonut muistutusta todellisen sukupuolensa heikkouksista. Vaikka siinä Kristiina oli oikeassa, että moni olisi nähnyt mieluummin miehen valtaistuimella, kun jo vuosikymmeniä kestänyt sota runnoi miehiä valtakunnan rajoilla. Onneksi sota näytti käyvän suomalaisten hakkapeliittain avulla hyvin.

Nilla katsoi minua kuitenkin ihmetellen, niin kuin vain maa-lainen osasi, jolloin lisäsin:

– Olet kenties käynyt Tukkiholmin torilla, mutta siitä on pitkä matka hoviin. Siellä meitä on vastassa viisi sutta: valtaneuvos Per Brahe nuorempi, valtamarski Jakob De la Gardie ja heidän selustassaan valtakunnan amiraali, kansleri ja kamari-mestari. He pitelevät valtaa ja määräävät kruunun asioista, kunnes Kristiina saavuttaa vuoden kierron päästä täysi-ikäisyyden.

Pietari Brahe oli aikaansaava drotsina, oikeuslaitoksen ylimpänä valvojana, mutta toisaalta hän halveksi avoimesti sisämaan suomalaisia. Rahvaan kiistoja ja riitoja kuunnellessaan hän moitiskeli usein väkeä velttoudesta, taikauskoisuudesta ja suoranaisesta itsepäisyydestä. Siitä kimpaantuneena suomenkieliset alamaiset tilittivät kokemaansa vääryyttä Tukkiholmin olutkellareissa.

Marsalkka Laiska-Jaakko oli puolestaan viettänyt lapsuutensa Vääkсын kartanossa isoäitinsä Kaarina Hannuntyttären hoivissa, muttei sekään ollut taannut Kyrönmaan ratsutalollisille verovapautta. Jakob De la Gardiella oli selvästi syynsä olla lähettämättä pohjalaisia enää sotatantereelle, mutta saatoin vain arvailla, mikä se oli. Kenties kelpo miehet tai hevoset olivat kuluneet loppuun? Maakunnassa oli tuskin nähty rauhan vuotta, kun jo iski katovuosi tai kulkutauti. Kauppahuoneeni tulojen ja menojen ynnäilyn jäljiltä ymmärsin hallinnon kat-santoa sen verran, ettei puuttuvasta tavarasta kannattanut mak-saa täyttä hintaa. Yhtä turhaa oli yrittää kauhoa tyhjistä tynny-ristä. En kuitenkaan aikonut sanoa sitä Nillalle, joka näytti jo synkältä.

Miniäni siirsi istuintaan lähemmäs tulta ja sanoi kotvasen päästä:

– Hannes teki hyvin käskiessään minut puheillesi.

Kun katsoin Nillaan kysyvästi, hän henkäisi väsyneenä ja sanoi:

– Ota sinä Susanna ratsutalollisten viesti vietäväksesi, sillä tiedät mistä naruista kiskoa. Ja samalla pyytäisin toista palvelusta Joosepin puolesta.